

K čemu jim to kdy bude? Odpověď pro učitele

Šárka Vondrová & EDLB.cz

S otázkou *Proč se to učíme?* se jako pedagogové setkáváme často. Je přirozená a pochopitelná a kladli jsme si ji během našich školních let všichni. Dotaz *Kdy to v životě vůbec použiju?* nevnímejme jako projev neúcty, ale jako snahu porozumět smyslu práce, která před žáky leží. Vítejme ji jako příležitost k dialogu o podstatě a smyslu vzdělávání. Cílem tohoto textu je podělit se s vámi o přístup, který opouští stará klišé a volí upřímnější cestu.

Od starých klišé k upřímné odpovědi

Strategické je vyhnout se zjednodušujícím a často nepravdivým odpovědím. Fráze jako „Budeš to potřebovat při počítání v obchodě“, nebo „Když se budeš chtít stát vědcem“ míjejí skutečný cíl učení. Snaha „prodat“ každý úkol jako něco s okamžitou praktickou hodnotou vede jen k nedůvěře. Upřímný přístup je takový, že žákům na rovinu řekneme, že většinu konkrétních informací, které se učí, v budoucnu doslovně spíš nepoužijí. Tento přístup může být paradoxně mnohem efektivnější.

Zmíněná otázka má ve skutečnosti hlubší význam. Žáci se vlastně ptají, zda má jejich práce vůbec nějaký smysl. A naše odpověď zní: Ano, má. Tento smysl však nespočívá v budoucím použití konkrétních úkolů, ale ve dvou klíčových přínosech, které učení se znalostem přináší.

První pilíř: Budování silnější a pružnější mysli

Prvním a zásadním důvodem, proč je školní učivo důležité, je posilování kognitivních schopností. Učení se obsahu v předmětech jako dějepis, matematika nebo chemie není primárně o sbírání faktů pro budoucí použití. Je to především proces formování a tréninku mozku — nástroje, který budou naši žáci používat každý den po zbytek svého života v jakékoliv situaci. Nejde o pouhý dojem, tento přístup je pevně ukotven v poznatcích moderní kognitivní vědy:

- **Více znalostí = lepší myšlení.** Základní princip vědeckých poznatků říká, že čím více toho člověk ví, tím lépe dokáže přemýšlet. Mozek má k dispozici více příkladů a kontextu pro pochopení nových informací.
- **Surovina pro mozek.** Vědomosti nepředstavují sbírku budoucích úkolů. Jsou spíše „surovinou“, kterou mozek používá k porozumění světu. Každá nová znalost se stává součástí mentální sítě, která umožňuje lépe chápat souvislosti a tvořit nové myšlenky, nikoli jen pasivně přijímat informace.
- **Efektivnější fungování.** Široké znalosti snižují zátěž pracovní paměti. Když se mozek setká s novým problémem, nemusí začínat od nuly, protože může stavět na již existujícím vědomostním základě.
- **Lepší dovednosti.** Žáci s širšími znalostmi lépe a rychleji čtou, efektivněji se rozhodují a kreativněji řeší problémy. Právě tato schopnost orientovat se v neznámém a složitém terénu je jednou z nejdůležitějších dovedností pro úspěšný a spokojený život v dospělosti.

Druhý pilíř: Výchova k aktivnímu občanství a kulturní gramotnosti

Kromě posilování mysli jednotlivce vzdělání plní i druhý, neméně důležitý úkol. Jde o budování sdílených znalostí a kulturní gramotnosti. Jak zdůrazňoval pedagog E. D. Hirsch, funkční společnost je závislá na společném základě faktů, odkazů a konceptů. Tento sdílený vědomostní fond je tmelem, který umožňuje lidem efektivně komunikovat a spolupracovat.

Dopad kulturní gramotnosti na každodenní život je obrovský:

- **Porozumění světu.** Sdílené znalosti nám umožňují efektivně komunikovat. Díky nim chápeme narážky v novinových článcích, rozumíme argumentům v diskuzích a dokážeme se lépe orientovat v aktuálním dění.
- **Občanská participace.** Bez společného znalostního základu není možná smysluplná občanská debata. Informované rozhodování a aktivní účast na životě společnosti vyžadují, abychom sdíleli alespoň základní povědomí o historii, vědě a kultuře.
- **Ochrana před dezinformacemi.** Společnost bez širokých a sdílených znalostí je snadněji manipulovatelná, zmatená a náchylnější k rozdělení. Vzdělání je nejlepší obranou proti dezinformacím a propagandě.

Rozhovor ve třídě

Tyto myšlenky by neměly zůstat pouze ve sborovně školy. Považujeme za klíčové komunikovat je transparentně a srozumitelně přímo našim žákům. Věříme, že si zaslouží upřímnou odpověď.

Když se tedy zeptají *Kdy to v životě použiju?*, vedeme s nimi přibližně tento dialog:

„Tuto konkrétní informaci pravděpodobně přímo nepoužiješ, a to je v pořádku. Cílem není tento úkol. Cílem jsou znalosti, které si buduješ. Čím víc toho víš, tím lépe funguje tvůj mozek. Rychleji čteš, víc chápeš a lépe přemýšlíš. A je tu i širší souvislost: to, co se učíme, se stává součástí společných znalostí, které lidem umožňují společně rozumět světu. A to používáme každý den.“

Skutečná hodnota znalostí

Skutečná hodnota získávání znalostí ve škole tedy nespočívá v přípravě na sérii předem daných úkolů, ale ve dvou klíčových oblastech: V posilování mysli každého jednotlivce a v budování vzdělané, kulturně gramotné společnosti schopné vést smysluplný dialog.

Samozřejmě jsou rodiče v této oblasti našimi nejdůležitějšími partnery. Když doma mluví o tom, co se děti ve škole učí, propojují to se světem kolem nás, posilují tím přesně naše školní úsilí.